

Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1974

Redno interno delo je bilo tako kakor prejšnja leta namenjeno urejanju in izpopolnjevanju zbirk od knjižnice in rokopisov do ikonoteke, zbirke magnetofonskih trakov itd., katalogiziranju zapuščin, sortiranju dokumentacije, pripravljanju priročnih kartotek, repertoarnih popisov itd., izposojanju gradiva tako študentom kakor raziskovalcem, avtorjem in uredništvom publikacij, RTV itd., dajanju informacij domačim in tujim interesentom, izmenjavi publikacij, vzdrževanju stikov s sorodnimi ustanovami doma in na tujem, zlasti z beograjskim in zagrebškim muzejem oz. institutom itd. Veliko dela je bilo ob tem, posebej še spričo majhnosti kolektiva, vloženega v organiziranje naše temeljne organizacije združenega dela, pripravljanju statuta, sporazumov itd., sodelovanju na sejah gledaliških in muzejskih organov upravljanja, komisij itd.

V tej zvezi je treba omeniti, da ima naša delovna organizacija — TOZD Slovenski gledališki muzej v okviru Slovenskega narodnega gledališča — zaradi svoje dejavnosti posebnega družbenega pomena skladno z novo ustavo v svojem organu upravljanja tudi predstavnike družbene skupnosti, ki so jih delegirali Skupščina SRS (Bruno Hartman, ravnatelj Visokošolske in študijske knjižnice v Mariboru), Skupščina mesta Ljubljane (Avgust Vižintin, ravnatelj Delavske knjižnice v Ljubljani) in Mestna konferenca SZDL v Ljubljani (Franc Horjak, šef obrata Megrada).

Razstave.

V letu 1974 je imel SGM 4 razstave, vendar vse zunaj Ljubljane:

— 11. aprila, ob srečanju malih odrov, smo razstavili v *Novi Gorici*, v foyerjih Primorskega dramskega gledališča, del gradiva o slovenskem *gledališču med osvobodilno vojno*;

— 17. aprila smo odprli v posebni sobi *radovljiške* graščine stalno spominsko *Linhartovo sobo*, ki je odtlej vsak dan na ogled obiskovalcem; o tem smo kratko poročali že v prejšnjem zvezku (Dokumenti 1974, 114), v tem zvezku pa posebej objavljamo podrobnejši opis sobe;

— 12. oktobra smo odprli v furlanskem mestu *Videm* (Udine, Italija) ob srečanju dramskih gledališč treh dežel razstavo posnetkov izbranih predstav v *povojnem slovenskem gledališču*;

— 17. oktobra smo, kakor vsako leto, priredili razstavo v okviru Borštnikovega srečanja v *Mariboru*, to pot na témo *Sodelovanje med slovenskim in hrvatskim gle-*

dališčem; razstava je ob izbranih primerih pokazala vlogo slovenske dramske književnosti v hrvatskih gledališčih in njihove pri nas, medsebojna gostovanja, delež naših odrskih umetnikov v Zagrebu in drugod ter hrvatskih v Ljubljani, Trstu itd.

— ob koncu leta smo že pripravili tudi novo varianto naše razstave o *Stanetu Severju*, namenjeno Muzeju pozorišne umetnosti Srbije; na željo gostiteljev smo otvoritev razstave v Beogradu odložili na februar t. l.

Razen teh razstav, ki smo jih pripravili samostojno, smo z gradivom sodelovali še pri nekaterih drugih razstavah, četudi to ni bilo vselej razvidno, zlasti pri razstavi Molière na slovenskem odru, ki jo je v januarju t. l. priredila Akademija za gledališče, radio, film in televizijo (glej Dodatno pojasnilo* ob koncu tega poročila).

Ob tem smo pripravljali tudi že načrt za več razstavnih prireditev v letu 1975. Zagrebu je namenjena (20. marca že odprta) razstava, ki je bila ob Borštnikovem srečanju v Mariboru; v Trstu naj bi odprli spominsko razstavo o igralcu Modestu Sancinu; ob Borštnikovem srečanju 1974 bomo spet sodelovali pri razstavi, za katero téma še ni dokončna. Kolikor bodo na voljo sredstva, bomo v jesenskih mesecih priredili razstavo tudi v Ljubljani. Prva pa je na vrsti že za konec lanskega leta namenjena razstava o Stanetu Severju (že odprta) v beograjskem Narodnem gledališču meseca februarja.

Publikacije.

V letu 1974 je izšel žal en sam, četudi dvojni zvezek naše revije za gledališke raziskave *Dokumenti SGM* (zvezek 23—24, ki predstavlja deseti letnik in ima 120 strani z 43 ilustracijami). Poleg dr. Bratka Krefta in Smiljana Samca sta bila med zunanjimi sodelavci v tem zvezku tudi akademik dr. Slavko Batušić (Zagreb) in dr. Jaroslav Pánek (Praga). Večji obseg letnika nam je onemogočila preskromna dotacija, ki je nominalno že vrsto let nespremenjena, kar pomeni, več kakor za polovico manjša kakor pred nekaj leti (dotacija KSS za leto 1974 je bila 28 130, tiskarski stroški 36 961, honorarji zunanjim sodelavcem 6000, drugih honorarjev ne plačujemo).

Razen tega smo pripravili po obsegu sicer skromen, vendar zgovoren in zanesljiv *katalog Linhartove sobe* v Radovljici, v katerem so objavljeni tudi najznačilnejši razstavljeni dokumenti. Katalog je izšel v nakladi 2500 izvodov, tako da bo nekaj časa informiral obiskovalce o spominski sobi.

Ob koncu leta smo pripravljali že tudi — po obsegu spet zelo skromen — katalog za razstavo v Zagrebu, ki je bila odprta v začetku marca 1975.

Iskanje prostorskih možnosti za normalizacijo delovnih pogojev in za ureditev stalne zbirke ali vsaj za prirejanje občasnih razstav v lastnih prostorih, ki nas zaposluje vsa leta in se zdi od vseh problemov najtežje rešljiv, tudi v tem letu ni dalo rezultatov, ki bi zagotavljali bližnjo rešitev. Pridružili pa smo se akciji Slavističnega društva za ureditev Zoisove hiše na Bregu oziroma za ureditev kompleksa hiš, tudi sosednjih; tam naj bi bil v prihodnosti Muzej slovenske književnosti, Slovanska knjižnica in Slovenski gledališki muzej. Priprave so še v prvi fazi in ne moremo računati na kratkoročno rešitev, imeli pa smo prve razgovore in pripravili smo idejne načrte, kako naj bi bili prostori za naše potrebe urejeni.

Za zdaj smo najeli večji depo, kjer naj bi na enem mestu hranili vse gradivo, ki je zdaj neprimerno hranjeno v vseh hišah SNG — v Drami, Operi in v Gledališkem ateljeju. Tam naj bi čakala boljših časov tudi naša 1967. pripravljena razstava Temelji slovenskega gledališča, ki bi bila res lahko temelj naši bodoči stalni zbirki pričevanj o razvoju slovenskega gledališča. Depo bo vseljiv sredi leta.

Z otvoritve razstave SGM v Vidmu

O vsem tem, kaj bi želeli v bližnji prihodnosti napraviti, pa smo obširneje spregovorili v Srednjeročnem delovnem načrtu SGM, objavljenem v lanskih Dokumentih.

Tesni prostori onemogočajo tudi pritegnitev novih strokovnih sodelavcev, tudi če bi imeli za to finančne možnosti; za zdaj smo mogli razpisati edinole mesto enega kustosa-pripravnika.

***DODATNO POJASNILO**

»Le zakaj? In komu je namenjeno takšno pisanje? Ali gre le še za to, kdo bo koga? Ali kratko in malo za inflacijo besed?«

Filip Kalan, 1974

V uvodni besedi h katalogu razstave Molière na slovenskem odru je predstojnik Odseka za dokumentacijo Akademije za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu AGRFT) dipl. ing. arch. Filip Kumbatovič (v nadaljnjem besedilu K.) zapisal v zvezi s Slovenskim gledališkim muzejem (v nadaljnjem besedilu SGM) dve trditvi, ki ne ustrezata resnici. Ker gre pri tem le za novo varianto trditev, ki jih ponavlja K. že vrsto let in ker ne bi želeli, da bi bila javnost še naprej napačno informirana, smo se to pot odločili za javno pojasnilo.

K. piše 1. da niti eno med našimi gledališči »niti SGM nima stalno zaposlenega arhivarja ali kustosa z ustrezno strokovno izobrazbo«, izjema da je doslej edino Odsek za dokumentacijo AGRFT in 2. da so »fotografski posnetki dokumentov, prikazani na tej razstavi, vsi v Odseku za dokumentacijo pri AGRFT«.

Ad 1.: SGM je res kar se da skromna ustanova, ne toliko po opravljenem delu kakor po maloštevilnosti zaposlenih. Res ima samo 4 stalne uslužbenke, vendar od tega 2 z visoko in 1 z višjo izobrazbo oziroma po nazivih 1 svetovalca, 1 kustosa in 1 višjega knjižničarja; razen tega ima SGM 2 honorarna sodelavca, od tega spet 1 z visoko izobrazbo (v rangu svetovalca), več visokokvalificiranih občasnih sodelavcev, ki jih vabi ob večjih razstavah in publikacijah, razpisano pa je tudi mesto kustosa-pripravnika, ki bo ob izidu tega zvezka že zasedeno. Vsi ti sodelavci imajo ali strokovne izpite ali objavljena dela in družbena priznanja, res pa je, da si nobeden od teh ni pridobil ustrezne strokovne izobrazbe niti na fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo niti na oddelku za umetnostno zgodovino filozofske fakultete; večidel imajo »samo« diplome — ki sta jih podpisala akademika dr. France Kidrič in dr. Anton Ocvirk.

Ad 2.: Res je, da so fotografski posnetki dokumentov, prikazani na razstavi (zdaj) prekopirani in katalogizirani v Odseku za dokumentacijo AGRFT in prav je tako. Kako pa so prišli tja? Iz 40 virov, tako je navedeno ob koncu kataloga. Pri tem ni važno, da ti »dobavitelji« gradiva niso bili deležni niti besedice zahvale (vsaj poglavitni ne), saj smo storili samo svojo dolžnost — ustanovljeni smo bili tudi z namenom, da pomagamo pri takih prireditvah; večje začudenje in obžalovanje zbuja dejstvo, da omenja rubrika Gradivo za razstavo prav toliko tiste, ki so dali na voljo 1 (eno) fotografijo ali dokument kakor SGM. Resnica je namreč takale: med leti 1972 in 1974, ko so pripravljali to razstavo, so bile vse zbirke in vsi delavci SGM na voljo Odseku pri AGRFT ure in ure, dneve in dneve in naši reverzi pričajo, da si je K. po svojih odposlancih izposodil samo za Molierovo razstavo pri nas 247 fotografij in filmov, 17 originalnih scen-skih in 65 kostumskih osnutkov, vse letake in gledališke liste od leta 1907 dalje, mnoge publikacije, režijske knjige, rokopisne prevode, tekste vlog itd. Vse to kajpada ni razstavljeno, velik del pa vendarle in še celo tam, kjer ni bilo dokumentov na voljo, so prekopirali enostavno popisne enote iz naše knjige Repertoar slovenskih gledališč. Vse to je kajpada v redu in prav, le da terjajo domače šege in mednarodna »pravila igre«, ne samo med raziskovalci, vsaj navedbo vira.

Pa naj bodo ti računi še tako nečisti, ne bi jih javno razgrinjali, ko bi ne bile korenine globlje. K. namreč že vrsto let uporablja sleherno priložnost, da bi (»Ali gre le še za to, kdo bo koga?«) razvrednotil delo naše ustanove. Še celo jeseni 1973, ko je bil kot nekdanji ravnatelj SNG na osvobojenem ozemlju povabljen, naj spregovori na naši razstavi ob Borštnikovem srečanju v Mariboru, je zlorabil povabilo ter diskvalificiral in ironiziral razstavo v svoji uvodni besedi, še preden so si jo ljubitelji in poznavalci utegnili ogledati — taki primeri pa so dokaj redki celo v naši deželi, kaj šele na mednarodni ravni, kjer se K. zelo uspešno uveljavlja že nekaj desetletij. Ta primer pa še zdaleč ni najznačilnejši.

Veliko bolj se je zapletlo že prej, v jubilejnem letu 1967, ob stoletnici Dramatičnega društva. SGM je pripravil takrat dotlej in doslej najobsežnejšo in najpopolnejšo razstavo pričevanj o razvoju slovenskega gledališča, objavil je knjigo Repertoar slovenskih gledališč 1867—1967, temeljno delo za vse nadaljnje raziskave (760 strani, 5052 popisnih enot z vsemi pripadajočimi registri itd.) in posebno knjigo Dokumentov SGM (428 strani). K sodelovanju pri tej publikaciji so bili povabljeni mnogi ugledni strokovnjaki, tudi K. Mnogi so nam rade volje in o pravem času poslali svoje nove, prav za ta namen napisane študije, med drugimi akademiki dr. Slavko Batušič, dr. Dragotin Cvetko, dr. France Koblar, dr. Bratko Kreft, dr. Anton Slodnjak in dr. Stanko Škerlj, K. pa ni v roku ničesar pripravil in je zato želel, naj bi ponatisnili njegov že drugod objavljeni prispevek. Ustregli smo mu, da bi bilo v jubilejni publikaciji tudi njegovo ime in da bi bilo »brez zamere«, kot pravi Filip Kalan. To je bilo sicer malo nenavadno, brž za tem pa se je zgodilo nekaj še veliko bolj nenavadnega. Še preden je bila naša knjiga z njegovim ponatisom na trgu, se nam je oddolžil K. v listu AGRFT (1967, 170) z nestrpnim in izzivalnim pamfletom na našo ustanovo in naše publikacije posebej (v drugem delu članka z nič hudega obetajočim naslovom »O mednarodnih zvezah in o raziskovalnem delu AGRFT«). Tam ni bilo zapisano nič manj kot to, da so police akademijskega arhiva prenapolnjene z novimi rokopisi, ki jih ni mogoče objaviti (!) in tako se bodo »zajetni odlomki teatroloških razprav selili

iz pisateljskih predalov akademjskih raziskovalcev v založniško zatišje SGM, da bodo javnosti na voljo vsaj po straneh jubilejnih števil *Dokumentov* — prav to pa je imel K., ne pa npr. dr. Koblar, očitno za veliko ponižanje. Te Dokumente, ki so ponatisnili njegov prispevek, je imenoval »kukavičje jajce«, ki da se je »izleglo prav tisti čas, ko je bila izdajateljska dejavnost gledališke Akademije pregnana v prisilni molk« in to »ob podpori naših skladov«. Tudi takrat smo hoteli priti resnici do dna, zahtevali smo pojasnilo Skladov in dobili smo ga: AGRFT tista leta, ko smo začeli z Dokumenti SGM, sploh ni zaprosila za kakšnokoli dotacijo in šele dve leti po tem jubileju (1969) je dal K. natisniti v zbirki teatroloških publikacij AGRFT umetnostnozgodovinsko razpravo M. Marina »O pristnosti portretov F. Prešerna«...

Zakaj danes o vsem tem toliko podrobno govorimo ali, bolje bo, če vprašamo tako: zakaj smo takrat molčali? Danes govorimo zaradi tega, ker takratni izpad ni ostal osamljen, takrat pa smo umaknili že pripravljeno javno pojasnilo iz obzirnosti do vodstva AGRFT: takratni rektor se je namreč osebno opravičil, se distanciral od vsebine članka in izjavil, da ne gre za stališča rektorata AGRFT, temveč za samovoljo predstojnika Odseka za dokumentacijo, ki ga »tako vsi poznamo«. Vzeli smo tako pojasnilo na znanje in se javnemu odgovoru (žal) odrekli, v dobri veri, da se podobni napadi ne bodo ponavljali.

V istem članku si je K. tudi zaželel, naj bi bil SGM »konservatorska podružnica« njegove »matične ustanove slovenske teatrološke dejavnosti« in naj bi edinole zbiral, ohranjal in obnavljal muzealno in arhivalno gradivo. Gotovo, tudi to je naša naloga, vendar še zdaleč ne samo to. Že 1952. leta sta upravnik SNG Juš Kozak in dramaturg dr. Bratko Kreft, krstna botra SGM, ob otvoritvi prve razstave povedala, da ne gre samo za »osrednji muzej vse gledališke dejavnosti na vsem slovenskem ozemlju«, temveč tudi za temeljni kamen ustanovi, iz katere bo »zrasel hram, ki bo muzej in institut«. Ko bi ne bilo tako, to K. dobro ve, bi podpisani nikoli ne sprejel ponujene službe v SGM, četudi je to najmanj važno. Že v prvem zvezku *Dokumentov* smo prav na prvi strani začrtali naloge naše ustanove — poleg zbiranja in ohranjanja gradiva še tri: raziskovanje tega gradiva; prirejanje občasnih razstav in pripravljanje stalne zbirke; objavljanje strokovnih razprav in gradiva v knjigah, zbornikih ali periodičnih publikacijah — prav to pa je zapisano tudi v nekdanjem statutu SNG in v sedanjem statutu SGM, temeljne organizacije združenega dela v okviru SNG z dejavnostjo posebnega družbenega pomena. In tako je, tega menda ni treba posebej ponavljati, v domala vseh muzejih pri nas in na tujem: raziskovalno delo in objavljanje publikacij jim ni le pravica, temveč tudi dolžnost. Ne poznamo pa primera, da bi si katera koli sorodna ustanova z *delom* ustvarila tako vztrajnega nasprotnika, kakor se je pripetilo nam.

To:

Da ne bo pomote, kakor pravi Filip Kalan.

V Ljubljani, konec januarja 1975.

Dušan Moravec

Rapport sur les activités du Musée du théâtre en 1974

Comme les années précédentes le Musée du théâtre slovène présente le bilan de ses activités de l'an passé. Le rapport parle d'abord du travail interne concernant le classement et le complètement des collections, les problèmes financiers, personnels et autres de l'institut, les efforts en vue d'un déménagement dans des locaux adéquats et les tentatives pour la création d'une exposition permanente. Il passe ensuite aux quatre expositions organisées l'an passé, parle des préparatifs pour les nouvelles expositions et des publications du Musée (Documents — revue pour les recherches théâtrales, catalogue de la chambre de Linhart). Un article spécial est consacré à l'aménagement de la chambre commémorative de Linhart, premier auteur dramatique slovène. Dans une note explicative jointe au rapport le Directeur du Musée du théâtre slovène polémique contre certaines affirmations inexactes publiées récemment dans les publications de l'AGRFT tendant à diminuer la signification du travail du SGM.